

Kansalaislähtöinen jakamistalous

Kirjoittanut: Pasi Mäenpää

Tässä artikkelissa tarkastellaan kansalaislähtöisten jakamistalouspalvelujen kysyntää ja tarjontaa. Kuinka laajaa se Suomessa on, ketkä sen palveluja käyttävät ja mihin tarkoituksiin? Onko Suomessa kehkeytymässä tätä joskus ”aidoksi jakamistaloudeksi” (esim. Belk, 2014) kutsuttua jakamistalouden kenttää? Mitä aloja, alueita ja väestöryhmiä se koskee? Miten sen kulutus-, toimeentulo- ja siten hyvinvointitarjoumaa tulisi arvioida suhteessa liiketoiminnan ja BKT:n piiriin kuuluvaan ”viralliseen” talouteen?

Artikkelissa pyritään nostamaan tietoisuutta näistä vaihtoehtoisiksi kutsutuista talousmuodoista. Pääaineistona käytetään Tilastokeskuksen kyselyä ja muina aineistoina Kaupunkiaktivismi metropolin voimavarana -hankkeessa (Kaupunkiaktivismi.fi; Mäenpää & Faehnle, 2021) kerättyä aineistoa sekä toimijoille tehtyjä sähköpostitiedusteluja.

Mitä on kansalaislähtöinen jakamistalous?

Kansalaislähtöisellä jakamistaloudella tarkoitetaan tässä toimintaa, jossa kansalaiset ja heidän muodostamansa vertaisverkostot perustavat, ylläpitävät ja hallinnoivat erilaisia taloudellisen toiminnan alustoja ja yhteisöjä (Mäenpää & Faehnle, 2017, 2021). Kyse on siis yritystoiminnan ulkopuolisesta taloudesta, vaikka kaikessa jakamistaloudessa vaihdanta ei rajoitu vain hyödykkeiden haltuunottoon ja käyttöön vaan merkitsee myös sitä, että kuluttajat osallistuvat tavaroiden ja palvelujen tuotantoon ja kiertoon (esim. Harmaala ym., 2017; Botsman & Rogers, 2010). Tilastokeskuksen aineistossa kansalaislähtöistä jakamistaloutta edustavat osa käytetyn tavaran ostamisesta ja myymisestä; ruokapiirit ja REKO-renkaat sekä osa hävikkiruoasta; osa liikkumisesta sekä osa joukkorahoituksesta.

Jakamistalous perustuu uudentyyppisiin yhteiskunnallisiin markkinatoimijuuksiin eli toimijarooleihin, mikä kansalaislähtöisessä toiminnassa tulee erityisesti esiin. Kansalaiset voivat laajentaa osallisuuttaan markkinoilla pelkän kuluttajan roolista myös myyjiksi, markkinoijiksi, torikauppiainiksi, ravintolanpitäjiksi, palveluntarjoajiksi, palvelumuotoilijoiksi, vuokranantajiksi ja rahoittajiksi. Kuluttajaa monipuolisemmat toimijudet avaavat sinänsä myönteisen näköalan, vaikka tämä voimaantuminen markkinoilla tuskin toteutuu tasavertaisesti. Näköala lupaa kansalaisille aiempaa laajempaa osallisuutta taloudellisessa tuotannossa (ks. von Hippel, 2005, 2017) ja se voi lisätä sekä kulutus- että toimeentulomahdollisuuksia ja sitä kautta hyvinvointia (Bauwens, Kostakis & Pazaitis, 2019). Kansalaisten toimintamahdollisuudet eivät enää rajoitu eettispoliittisiin valin-

toihin kaupassa (Micheletti, 2003) vaan kansalaiset ja heidän muodostamansa yhteisöt voivat osallistua markkinoilla aktiivisemminkin tavoilla.

Kansalaislähtöistä jakamistaloutta voidaan lähestyä ainakin neljästä suunnasta:

1. perinteisen naapuriavun piirin laajentumisen¹,
2. osallistuvan kulutuksen tai prosumerismin,
3. yhteisoman (commons) ja yhteistämisen (commoning) sekä
4. yhteiskunnallisen aktivismin ja liikehdinnän näkökulmista.

Perinteisen naapuriavun laajentumisella tarkoitetaan sitä, miten digitalisaatio, internet ja sosiaalinen media antavat ihmisille mahdollisuuden tavoittaa toisensa, jakaa tietoa tarpeistaan sekä tarjota tavaroitaan ja palvelujaan aiempaa laajemmassa piirissä. Toimintaa kannattelee tunne hyvää tekevistä avunannosta, jakamisesta ja yhteisöllisyydestä, joka voi olla itsetarkoituksellistakin. Auttamisen on todettu tutkimuksissa lisänneen ihmisten onnellisuutta. Esimerkiksi amerikkalaisessa onnellisuustutkimuksessa (Piff & Moskowitz, 2017) todettiin vähävaraisten saavan rikkaita enemmän hyvää mieltä ihmissuhteistaan ja yhteydestään toisiin ihmisiin. Jakamistalous voi tarjota tällaiseen ”sosiaaliseen onneen” aiempaa laajemmat mahdollisuudet.

Osallistuva kulutus taas viittaa siihen, miten kansalainen ottaa kuluttajuutta eli tuotteen loppukäyttäjyyttä monipuolisempia rooleja tai tehtäviä osallistumalla esimerkiksi tuotteen valmistamiseen, jakeluun tai markkinointiin. Prosumerismilla tarkoitetaan tuotannon ja kulutuksen yhdistymistä tai niiden erottelun hämärtymistä hyödykekierron prosessissa. Prosumeri (engl. producer + consumer = prosumer, joskus myös producer) on siis kuluttaja, joka osallistuu hyödykkeen tuotannon arvoketjuun. Osallistuvaa kuluttamista ja prosumereita edustavat esimerkiksi ruokapiirit (yhteistilaukset ja talkootyö jakelussa), REKO-lähiaruokarengas (kuluttajia ryhmien ylläpitäjinä ja jakelun järjestäjinä) ja kumppanuusmaatalous, jossa rahoitetaan tuotantoa ja joskus korjataan ja jaetaan satoa.

Yhteisoman (myös yhteisresurssit, -varanto, -vauraus, yhteiset) näkökulmasta jakamistalous mahdollistaa hyödykkeiden yhteiskäytön, -omistajuuden ja -hallinnan (ks. esim. Toivanen & Venäläinen, 2015). Sitä voidaan lähestyä naapuriavun laajentumisen järjestäytyneenä ja yhteiskunnallisesti tiedostavana muotona. Yhteisoman talous voidaan määrittellä yhteistoiminnalliseksi taloudelliseksi toiminnaksi, joka perustuu vastavuoroisuuteen sekä jonkinlaiseen arvojen, vallan ja päätöksenteon jakamiseen yhteisesti (Bollier, 2014). Siihen saattaa kuulua myös ideologia kapitalismille vaihtoehdoisen talouden ja uudenlaisen ihmiskuvan tuottamisesta yksilöllisrationaalisia valintoja tekevän *homo economicuksen* sijaan. Yhteisvarantoihin pohjaavassa toiminnassa opitaan yhteistyön hyveitä ja kasvetaan kokemusten kautta suuntautumaan maailmaan yhteisöllisyyden kautta. (ks. Mäenpää & Faehnle, 2017.)

1 Kohdan 1. huomioimisessa kiitän Henrietta Grönlundia.

Yhteisoman tyyppisiä jakamistalouden muotoja ovat esimerkiksi aikapankit ja ne ovat usein verkottuneet kansainvälisesti esimerkiksi European Commons Assemblyyn, P2P Foundationiin, Ouishare-verkoston tai Shareable-verkoston. Verkostot tekevät myös tutkimusta, harrastavat kokeilutoimintaa, levittävät hyviä käytäntöjä ja kannustavat yrittäjiä ekologisesti ja sosiaalisesti kestävään toimintaan.

Kansalaislähtöisessä jakamistaloudessa ilmenevä kansalaisten itseorganisoituminen, vahvempi yhteiskunnallinen osallisuus ja vertaistuotanto ovat myös kansalaisliikkeiden ominaisuuksia. Yhteiskunnallisen liikehdinnän ja aktivismin näkökulma tulee esiin siinä, miten jakamistalouden ydinajatuksena voidaan pitää voimaantuneita, valtaistuneita ja proaktiivisia kansalaisia, jotka tiedostavasti hakevat yhteistoimin aiempaa vahvempia asemia markkinoilla. Kansalaislähtöisessä jakamistaloudessa voidaan tavoitella sosiaalista muutosta yhteiseksi koetuilla keinoilla keskinäistä solidaarisuutta ja toiminnan järjestystä kannatellen, kuten Kaj Ilmonen (1998, s. 15–16) on yhteiskunnallisen liikkeen määritellyt. Tavoitteina voivat olla yhteisöllisyys, kestävät elintavat ja yhteiskunnallisen osallisuuden ja uusien toimintatapojen luominen.

Ryhmittely neljään näkökulmaan kansalaislähtöisen jakamistalouden kentälle ei käytännössä toimi toimintamuotojen empiirisenä luokitteluna, sillä monet tapaukset häilyvät jaottelun rajoilla. Esimerkiksi kumppanuusmaataloudessa on myös yhteisoman piirteitä, sillä tuotannon yhteishallinnointi on sen ydintä. Kierrätysryhmä voi tavoitella sekä arkisten tarpeiden tyydyttämistä että globaalia kestävyyskäännettä yhtä aikaa. Myöskään Tilastokeskuksen aineisto ei mahdollista vastaajien tarkastelua näiden ulottuvuuksien suhteen, koska osallistumisen muotoja ja motivaatiotekijöitä ei ole kysytty.

Ryhmittely on siis teoreettinen ja voi auttaa ymmärtämään sitä, millaista jakamistaloutta kyselyvastausten takaa löytyy. Naapuriavun laajentajat ovat todennäköisesti sosiaalisesti ja paikallisesti aktiivisia toimijoita. Prosumereiksi voi kutsua niitä, jotka pyrkivät yksilöinä aktiivisempaan kulutuskäyttäytymiseen. Kommonoijat taas hakeutuvat jakamisen ja yhteistuotannon yhteisölliseen kulttuuriin. Aktivistit kokevat jakamistalouden maailmaa muuttavana voimana, jota he edustavat ja edistävät. Todellisuudessa nämä motivaatiotekijät sekoittuvat, mutta niiden piirteitä voi jäljittää myös alustoista, joilla jakamista tapahtuu.

Käytetyn tavaran vertaiskauppa

Vertaisverkkokauppa on osa kaupan murrosta, vaikka sen vaikutuksista ei ole vielä juuri keskusteltu. Syksyllä 2015 kerätyssä aineistossa tuotteen etsimisen aloitti vertaisverkkokaupasta jo 5–10 % kuluttajista, tuotekategoriasta riippuen (Saarijärvi ym., 2018, s. 1093). Sen jälkeen vertaiskaupan alustat ovat kehittyneet paljon. Suomalaisen vertaiskaupan kokonaismarkkinan on arvioitu olevan noin 480 miljoonaa euroa vuodessa (Kaupan liitto, 2018). Kasvua odotetaan syntyvän 15 prosenttia vuodessa, ja jopa 80 prosenttia vertaiskaupasta

arvioidaan tapahtuvan verkossa (Lindblom & Mitronen, 2018). Kansalaisten ylläpitämät Facebook-ryhmät ovat Suomen toiseksi suurin vertaisverkkokauppa (Kaupan liitto, 2018).

Internetissä ja sosiaalisessa mediassa, käytännössä lähinnä Facebookissa toimii lukuisia kirpputoreja ja kierrätysryhmiä, joiden käyttöä Tilastokeskuksen kyselyssä on kysytty yhteisöpalvelujen nimellä. Näitä ovat tyypillisesti paikalliset, asuinaluekohtaiset kierrätysryhmät sekä temaattiset ryhmät, joista monet ovat suuria. Esimerkiksi Helsingin Lauttasaareissa on asukkaita 24 000 ja Lauttasaari kierrättää FB-ryhmässä 14 000 jäsentä (joiden joukossa lienee tosin paljon myös lähiseudun asukkaita). Paikallisista suurin saattaa olla Kallio kierrättää -ryhmä yli 50 000 jäsenellä. Pohjoismaisen designin kirpputorilla on 64 000 ja ROMURINKI-ryhmässä 72 000 jäsentä. Ryhmille on kehittynyt oma säännöstönsä ja kommunikaatiokoodistonsa:

Facebook-kirppis-sanakirja

- Av = Alustava varaus.
- Jono = Alustavan varauksen jälkeen voi ilmoittaa itsensä jonoon.
- Yp = Ylläpito, ryhmän ylläpitäjä.
- Yv = Yksityisviesti. Seuraa av:tä.
- Up = Ilmoituksen nostaminen ylös ryhmän seinällä.
- Spk = Tuotteen hinta sisältää postikulut.
- MMM = Myynnissä myös muualla.
- Kai-kai-mitta = vaateen mitta kainalosta kainaloon

Vertaispohjalta toimii myös fyysisten kirpputorien hakupalvelu (kirpputorihaku.com, n. 600 kirpputoria). Motiivit vertaiskaupan käyntiin vaihtelevat, mutta ekologisia syitä pidetään julkisessa keskustelussa usein ensisijaisina. Muita tekijöitä ovat kaupan uutuus, elämyksellisyys ja yhteisöllisyys. Kuvaan sopii, että yleisintä vertaiskauppa on nuorten aikuisten, koulutettujen ja naisten parissa (Lindblom & Mustonen, 2016). Kauppaa siivittää koti-irtaimiston verovapaus 5 000 euroon asti, ja kierrätystietoisuuden kasvu muuttaa käsitystä käytetyn tavaran luonteesta.

Someryhmiä vähemmän vaihtoa tapahtuu aikapankeissa, joista suurimmassa Stadin aikapankissa vaihdetaan noin 4 000 hyödykettä vuosittain. Aikapankit edustavat yhteisöman tyypistä jakamistaloutta, jossa pyritään tasaveroisiin suhteisiin ja solidaarisuuteen paikallisten ihmisten kesken kapitalistisen talousjärjestelmän sijasta. Aikapankkeja on perustettu Suomessa kymmeniä, mutta niiden toiminta heikkeni verohallinnon linjattua vuonna 2013, että vaihtotyö on lähtökohtaisesti veronalaista. Verottomana pidetään perinteistä naapuriapua tuttuun kesken, kun digitaalinen jakamistalous merkitsee nimenomaan vertaispalvelutarjonnan laajenemista (ennestään) tuntemattomien väliseksi. Linjausta voi epäillä kansantaloudellisesti haitalliseksi, koska se näyttää heikentävän kulutus- ja toimeentulomahdollisuuksia eli taloudellista hyvinvointia, puhumattakaan paikallisen vuorovaikutuksen sosiaalisista hyödyistä (ja niiden välillisistä talousvaikutuksista).

Tilastokeskuksen aineistossa osa aikapankkien kautta tapahtuneista tavarankorvauksista (ja palvelujen) vaihdoista sisältynee avunantoa koskeviin vastauksiin, sillä on epävarmaa, miten vastaajat ovat tulkinneet antamansa ja saamansa hyödyn; ostetuksi tai myydyksi vai saaduksi tai annetuksi. Jakamistalouden käytännön muodot ja toiminnalle annetut merkitykset eivät asetu ongelmitta ”virallisen” talouden määrittelyihin, siksi se on omiaan pakenemaan myös tilastointia.

Yhteisöpalvelut vs. kaupalliset palvelut

Tilastokeskuksen aineisto kertoo, että käytetyn tavarankorvauksen kulutus ja kauppa ovat yleistyneet valtaväestön toiminnaksi, sillä 72 prosenttia kotitalouksista oli ostanut kirpputorilta tai huutokaupasta viime vuoden aikana. Kirpputoreilla myyneitä oli 53 prosenttia ja kaikkiaan kirpputoreilla oli ostanut tai myynyt neljä viidestä kotitaloudesta. Yhteisöpalvelujen ostokassissa selvästi muita erottuvat vaatteet ja kengät (myös lasten) sekä huonekalut. Sama koskee kaupallisia alustoja, lasten vaatteita ja kenkiä lukuun ottamatta. Lapsia vaaketetaan yhtä paljon Facebookin kuin Tori.fi:n ja muiden kaupallisten palvelujen kautta.

Huomionarvoista on, että käytetyn tavarankorvauksen myynnissä yhteisöpalvelut (26 %) ovat lähes yhtä käytettyjä kuin perinteiset kirpputorit (31 %) ja verkkokaupat (33 %). Yhteisöalustojen käyttö sekä käytetyn tavarankorvauksen ostamisessa että myymisessä on tuloluokittain melko tasaista, eli myös hyvätuloiset kierrättävät tavaroitaan. Jakamistalous ei tältä osin siis ole vähäväkisten puuhaa eikä se siis erityisesti tue heidän toimeentuloaan. Kaikissa tuloluokissa hankkiminen on yleisempää kuin myyminen. Jakamistalouden ei kuitenkaan voi olettaa takaavan tarpeiden ja tarjonnan kohtaamista vaan heikoimmat ryhmät voivat jäädä sen ulkopuolelle.

Keskiajalla mitattuna yhteisöalustoilta sekä ostetaan että niillä myydään arvoltaan selvästi vähäisempiä määriä kuin kaupallisista verkkopalveluista ja hieman vähemmän kuin fyysisillä kirpputoreilla. Yhteisöalustojen ja kaupallisten alustojen välinen ero selittyy osin sillä, että kaupallisissa palveluissa on myyty myös autoja, kalleimmillaan 20 000 eurolla. Yhteisöpalveluissa käytettiin keskimäärin 126 euroa ja saatiin 144 euroa, perinteisillä fyysisillä kirpputoreilla (ja huutokaupoissa) ostettiin 164 eurolla ja myytiin 181 eurolla. Kaupallisilla alustoilla luvut olivat selvästi isommat 330 euroa ja 312 euroa. Ostos- ja myyntien ero myynnin hyväksi selittyy sillä, että myyminen keskittyy joillekin aktiivisille.

Kun aineistosta poistetaan autojen ja metsätilojen sekä lannoitteiden kauppa (joita on käyty kaupallisilla alustoilla) sekä antiikki/keräily (yksi 11 000 euron tapaus perinteisellä kirpputorilla/huutokaupassa), luvut kuvaavat paremmin tavanomaisista kaupasta. Tällöin perinteisiä käytetyn tavarankorvauksen ostoja tehtiin keskimäärin 139 eurolla ja myyntejä 181 eurolla. Kaupallisilla alustoilla ostettiin keskimäärin 258 eurolla ja myytiin 229 eurolla. Näin näiden kauppapaikkojen ero yhteisöalustoihin siis pienenee, mutta pysyy yhä selvänä. Osa erosta voi kuitenkin johtua siitä, että Facebook-kirpputorien hintoja pidetään kaupalli-

sia alustoja halvempina, koska some-ryhmät ymmärretään (usein jo nimensä mukaisesti: esim. Jätkäsaari kierrättää) lahjataloutta lähestyvänä kierrättämisenä. Vähintään sadalla eurolla perinteisillä kirpputoreilla osti 46 % ja myi 52 %. Netissä kaupallisilla alustoilla osti 56 % ja myi 59 %. Yhteisöpalveluissa vähintään sadalla eurolla osti 43 % ja myi 41 %.

Vaihtoehdosta valtavirtaan

Kansalaislähtöisen ja kaupallisen vaihdon välisen suhteen vertailua hankaloittaa se, että fyysisissä kirpputoreissa on molempia, esimerkiksi yrittäjän ylläpitämiä kivijalkapuo- teja tai varastohalleja ja toisaalta järjestöjen järjestämiä tai joukkoistetusti organisoituna Siivouspäivänä pidettyjä. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton Ruoholahden paikallisosaston koulun tiloissa järjestämässä kirpputoritapahtumassa keväällä 2019 syn- tyi liikevaihtoa 6 457 euroa, josta 51 myyjälle jäi MLL:n provision jälkeen 5 649 euroa. MLL arvioi, että heidän paikallisyhdistyksistään noin 250 pitää vuosittain (tai kahdesti vuodessa) vastaavan kirpputoritapahtuman, joten pelkästään sen piirissä tapahtuvan kirpputori- myynnin voi karkeasti arvioida olevan miljoonan euron luokkaa vuositasona. Kaksi kertaa vuodessa järjestettävä Siivouspäivä taas on kerännyt 4 000–20 000 myyjää kerrallaan. Jos käytetään MLL:n Ruoholahden kirpputorin myyjäkohtaista liikevaihtotietoa, voidaan Siivouspäivässä arvioida liikkuvan yhdestä viiteen miljoonan euron verran rahaa vuodessa.

Voidaan joka tapauksessa arvioida, että kaikkiaankin käytetyn tavaran kaupan volyymi on kaupallisilla markkinapaikoilla suurempi kuin yhteisöalustoilla (ml. fyysiset kirppu- torit). Yhteisöalustojen merkitys on kuitenkin huomattava. Lasten ja aikuisten vaatteissa ja lasten tarvikkeissa yhteisöalustat ovat jotakuinkin yhtä käytettyjä kuin kaupalliset. Yli 600 000 kotitaloutta on vuoden aikana käyttänyt pelkästään sosiaalisen median kierrä- tysryhmiä. Niitä ei siis voi pitää enää jonkinlaisena vaihtoehtotaloutena vaan keskeisenä osana käytetyn tavaran markkinoita, mikä esimerkiksi kiertotaloutta kehittämissä ja kulu- tuksen kestävyyskäännettä edistämissä politiikkatoimissa tulee huomioida.

Sekä yhteisöalustoilla että fyysisillä kirpputoreilla 16 % vastaajista ilmoittaa kotitaloutensa saaneen nolla euroa (kaupallisilla alustoilla 8 %). Kuusi prosenttia yhteisöalustalta jotain hank- kineista ei ollut käyttänyt ostoksiinsa lainkaan rahaa. Kyse lienee lähinnä lahjoittamisesta, mutta osittain myös vaihtokaupasta tai rahan sijaan muusta vastikkeesta. Esimerkiksi paik- lisisissa kierrätysryhmissä tarjotaan joskus tavaraa tai palvelua vaikkapa kahvipakettia vastaan, tai sitten saaja oma-aloitteisesti antaa sellaisen. Kyse on siis jonkinlaisesta rahatalouden ulko- puolisesta vastikkeellisesta lahjataloudesta, mikä ei sikäli ole yllättävää, että lahjatalouteen katsotaan yleisesti kuuluvan vastavuoroisuus jossain muodossa (Mauß, 1999).

Kansalaisruokaverkostot

Ruokapiireistä on ostanut 20 % aineiston kotitalouksista, mitä voi pitää suurena lukuna. REKO-renkaista on ostanut 10 %. REKOn levinneisyydestä ja toiminnasta on enemmän tie-

toa kuin ruokapiireistä. REKO-renkaita on Suomessa noin 200 ja ryhmiin kuuluu jopa noin 300 000 ihmistä (joista harva todellisuudessa ostaa). Liikevaihdon on arvioitu olevan noin 30–50 M€ vuodessa. Ruokapiirit näyttävät siis olevan volyymiltään tuplasti tätä luokkaa. Ruokapiirikulutuksen suuri määrä on aineiston suurin yllätys (ks. Jauhon artikkeli).

Ylijäämäruokaa kotitaloudet tarjoavat sosiaalisen median ryhmissä, jotka ovat yleensä paikallisia, esimerkiksi Espoossa, Keravalla ja Mikkeliissä. Hävikkiruokakaappeja on perustettu ainakin Helsingin Arabianrannassa ja Kalliossa sekä Kotkassa yhteisötalon ja ammattikorkeakoulun tiloihin. Idea on lähtöisin Espanjasta, jossa niitä toimii satoja (Tillaeus, 2018). Paikallisia hävikkiruokaryhmiä lienee Suomessa paljon ilman, että niistä on saatavissa tietoa. Esimerkiksi Helsingin Ruoholahdessa paikallisen K-kauppiaan avulla ja seurakunnan tiloissa on vuosia välitetty hävikkiruokaa kolme kertaa viikossa noin kymmenelle perheelle ja satunnaisemmin muille. Ylijäämiä on käyty viemässä asunnottomien yömajaan tai jaettu kaupungilla kerjääville. Hävikkiruokan jakaminen edustaa merkittävältä osiltaan naapuriavun laajentumisen, jopa hyväntekeväisyyden tyyppistä toimintaa.

Laajemmassa mielessä ruoan jakamista edustavat myös kaupunkiviljely, syötävät puistot sekä sosiaalisen median ryhmät ja sovellukset, joissa jaetaan tietoa kaupunkipuistojen ja -metsien antimista. Maalla luonnonkasveja on käytetty vanhastaan, mutta kaupunki-ilmiönä se on Suomessa melko uusi yleistyen noin vuoden 2012 aikoihin Facebook-ryhmien perustamisen myötä. Luonnonkasvien etsimistä ja hyötykäyttöä kutsutaan hortoiluksi (kreik. horta = luonnonvarainen kasvi). Hortoilijoiden some-ryhmissä jaetaan vertaispohjalta tietoutta kasvien tunnistamiseksi ja hyödyntämiseksi. Yhteisretkiäkin järjestetään ja tapahtumista ilmoitellaan.

Tilastokeskuksen aineistossa hävikkiruokaa on saatu eniten harvaan asutulla maaseudulla, jossa se liittyyne omavaraistalouteen perinnäisesti kuuluvaan, esimerkiksi kala-, sieni- tai marjasadon jakamisen kulttuuriin. Matalimmin koulutettujen ryhmässä kaksi kolmesta osti hävikkiruokaa vähintään kerran kuussa, mutta koska mukana ovat kaupan punalaputetut tuotteet, havainto ei välttämättä koske varsinaista jakamistaloutta. Hävikkiruokan voi kuitenkin sanoa olevan koko kansan kiertotalousasia, sillä kaikissa tuloluokissa selvästi yli puolet ostaa sitä. Opiskelijat, työttömät ja kotona lasta tai perheenjäsentä hoitavat ostavat hävikkiruokaa työssäkäyviä useammin.

Liikkumisen jakaminen

Suomessa toimii Facebookin kautta yli 150 itsenäistä kimppakyytiryhmää, jotka keskittyvät tiettyyn alueeseen tai reittiin. Kimppakyyti-ryhmässä on 54 000 jäsentä ja esimerkiksi Kimppakyyti Turku-Helsinki-Turku -ryhmässä 9 400. Jostain syystä meillä ei ole saanut jalansijaa sovelluspohjainen kyydin jakaminen kuten esimerkiksi Ruotsissa, jossa Skjutsgruppen-sovelluksella on yli 70 000 käyttäjää.

Ruokakunnan ulkopuolisen avun saamisesta kysyttäessä kyyditys oli selvästi yleisin muoto: 30 % kotitalouksista oli saanut kyytiapua. Kimppakyydeistä yleisimmät ovat olleet aikuisten matkoja harrastuksiin (29 % käyttänyt) ja työmatkat (22 %), sitten lomamatkat (17 %). Kiinnostavaa on, että lasten harrastuksissa kimppekyytejä on käyttänyt vain 10 % kotitalouksista. Samaan aikaan lasten kyydityksistä harrastuksiin puhutaan julkisuudessa paljon ruuhkavuosia elävien vanhempien riesana. Jakamistalouden kehittäjille tässä voisi olla tehtäväkenttää. Puolet vastaajista oli käyttänyt kimppekyytiä vähintään kerran kuussa, 17 % vähintään kerran viikossa eli noin 200 000 suomalaista kotitaloutta.

Kimppakyytien tarjoamisessa ei näytä olevan eroja tuloluokkien suhteen. Myöskään oman auton vuokralle antaminen ei näytä riippuvan tuloista. Vain reilu prosentti kotitalouksista (n. 23 000 henkilöä väestötasolla) on vuokrannut autoaan vastikkeellisesti. Auton antaminen toisten käyttöön on yli puolella vastaajista ollut vastikkeetonta, ainakin rahallisesti. Todennäköisesti se on tapahtunut yleensä tuttujen kesken ja perustunee vastavuoroisuuteen, eli edustaa sikäli sosiaalisia suhteita ylläpitävää lahjataloutta pikemmin kuin modernin jakamistalouden lahjallottuvuutta.

Kansalaislähtöinen jakamistalous ja ikä

Jakamistalouden oletetaan usein kehittyvän sukupolvisesti alkaen nuorista ja nuorista aikuisista, koska diginatiivit käyttävät sovelluksia vanhempia sukupolvia herkeämmin. Toisaalta sosiaalisessa mediassa jakamistalouden kenttää näyttää hallitsevan Facebook, joka puolestaan on keski-ikäisten suosiossa. Tilastokeskuksen aineistossa suurimmat erot näyttävät syntyvän kimppekyydin käyttämisessä tai tarjoamisessa. Havaintoa selittänee se, että nuoremmilla on harvemmin auto käytettävissään. Yleiskuvaksi muodostuu se, että kansalaislähtöinen jakamistalous ei ole erityisesti nuorten ”jakamistalouden natiivin” asia. Havainto on linjassa sen kanssa, että kansalaisaktivismi tällaisten alustojen ja yhteisöjen luomisessa ja ylläpidossa näyttää olevan leimallisesti keski-ikäisten toimintaa (Mäenpää & Faehnle, 2021).

Ruoan suhteen tilanne on päinvastainen: keski-ikäiset näyttävät ostavan yhteisöalustoilta enemmän kuin nuoret aikuiset. Havainto selittyy osin sillä, että keski-ikäisissä on enemmän lapsiperheitä. Kahden vanhemman lapsiperheissä käytetään muita useammin vaihtoehtoisia ruokahuollon muotoja. Sen sijaan yksinhuoltajaperheissä niiden käyttö on muita kotitalouksia vähäisempää, pois lukien hävikkiruoka, jossa tilanne on päinvastainen. Yksinhuoltajaperheissä lienee vähemmän aikaa ja rahaa panostaa laaturuokaan (lähi-, luomu-) sekä enemmän tarvetta ilmaiseen tai halpaan ”kierrätysruokaan”.

Käytetyn tavaran verkkokauppa on muita vähemmän ikääntyvien puuhaa (yli 55-v.). Ero näyttää selittyvän osin internetin käytöllä, koska perinteisillä kirpputoreilla ero on pienempi. Toisen osan saattaa selittää se, että nuoremmat ovat kasvaneet avoimemmiksi käytetylle tavaralle. Tätä tukee nuorten aikuisten hiukan keski-ikäisiä aktiivisempi verk-

kokauppa, lukuun ottamatta yhteisöalustoja. Lapsiperheet erottuvat muita aktiivisempina kansalaislähtöisen jakamistalouden toimijoina. Vaihtoehtoinen ruokahuolto ruokapiireissä ja REKO-renkaissa on enemmän lapsiperheiden (eli isojen kotitalouksien) kuin sinkkujen ja dinkkujen puuhaa. Sama koskee yhteisökirpputoreja: yksinasuvista joka viides ja dinkuista joka neljäs, mutta lapsiperheistä joka toinen on ostanut. Ja tavaroiden myymisessä löytyvät vastaavat erot. Myös kimpapakyytejä on harrastettu eniten lapsiperheissä.

Naapuriapu ja tuntemattomien apu

Yhteisöpalvelun kautta apua on antanut neljä prosenttia vastaajista. Vaikka lukema vaikuttaa pieneltä, väestötasolla näitä on 79 000 kotitaloutta. Saajia on vastaavasti kaksi prosenttia ja 37 000 kotitaloutta. Voi myös verrata niin, että vaikka Airbnb on jakamistalouden kohutuin ilmiö, oman asunnon tai kakkos- tai sijoitusasunnon vuokraaminen on paljon harvinaisempaa kuin avun saaminen yhteisöpalvelun kautta (ks. Grönlundin artikkeli). Suurin osa annetusta ja saadusta avusta on kuitenkin sukulaisten ja ystävien välistä. Ennestään tuntemattomia yhdistävien apupalveluista merkittävimmät lienevät paikalliset tai temaattiset Facebook-ryhmät sekä Yhteismaa ry:n Nappi Naapuri -alusta. Nappi Naapurissa on yli 30 000 rekisteröitynyttä käyttäjää, noin 5 000 julkista viestiä tai ilmoitusta, noin 6 000 yksityisviestiä ja noin 500 Tavarat ja Taidot -ilmoitusta. Jotkut kaupunginosakohtaisista Facebook-ryhmistä on nimeään myöten suunnattu avun jakamiseen, kuten Merihaka auttaa ja lainaa tai Haaga auttaa, jonka kuvaus kuuluu näin:

”Haaga auttaa on naapuriapuryhmä. Ryhmässä voit pyytää ja/tai tarjota apua. Apu on talkoohenkistyypistä ja pienimuotoista ja se maksaa avunsaajalle hymyn. – Ryhmässä on käytössä myös HÄTÄKAHVIT-koodi.”

Hätäkahvit on Kokkolan Mammot-äitiryhmästä vuonna 2014 alkunsa saanut lapsiperheiden vanhempien, etenkin nuorten äitien tukemiseen tarkoitettu someryhmä. Niitä toimii kymmeniä eri puolilla Suomea. Ryhmien perustamiseen ovat kannustaneet perhesurmat ja vanhempien uupumista koskeva keskustelu. Turvapaikanhakijoiden tukiryhmiä syntyi useita vuoden 2015 turvapaikanhakija-aallon myötä. Esimerkiksi Espoon alaikäisten turvapaikanhakijoiden tukiryhmällä on ollut merkittävä vaikutus äkillisen tilanteen haltuunotossa. Tämä yhteiskunnan resilienssiä kasvattava merkitys on tullut esiin myös kevään 2020 koronakriisissä, jossa apua näyttää olevan tarjottu sosiaalisen median kautta enemmän kuin sille on ollut käyttöä, esimerkiksi Nappi Naapuriin perustetussa Koronapuuosiossa tai Korona Kauppa-apu-Facebook-ryhmässä.

Myös osa joukkorahoituksesta on kansalaislähtöistä ja tapahtuu esimerkiksi Mesenaatti.me- ja EhtaRaha-alustoilla. Joukkorahoitukseen osallistuminen on aineistossa asunnon jakamista kolme kertaa yleisempi ilmiö (3 % kotitalouksista). Joukkorahoitushankkeen toteuttajia aineistossa on vain kolme. Mesenaatti.me -palvelussa on ollut vuodesta 2013

asti noin 2 300 kampanjaa, joista noin 60 % on onnistunut. Kansalaislähtöisillä joukkorahoitushankkeilla toteutetaan ihmisten itse toivomia ja tarpeelliseksi katsomia hankkeita joukkovoimalla ja pääomanomistajat ohittaen.

Suomen jakamistalousmarkkinoilla joukkorahoitus on ollut selvästi suurin osa-alue (65 %) (TEM, 2017), mutta silloin kyse lienee lähinnä joukkosijoitustyyppisestä toiminnasta. Vastaavaa toimintaa hyväntekeväisyyteen yhdistää helsinkiläinen osuuskunta Robin Hood, joka rahoittaa ympäri maailman sosiaalisia ja ekologisia projekteja globaalikapitalismin keinoin. Kiinnostava havainto on, että vaikka jakamistalouden katsotaan yleensä painottuvan kaupunkeihin, joista sen palvelut löytävät kriittistä massaa toimiakseen, asuinaluetyyppien väliset erot ovat Tilastokeskuksen aineistossa vähäisiä.

Valtio kansalaislähtöisen jakamistalouden kumppanina

Mikä julkisen vallan rooli voisi olla kansalaislähtöisen jakamistalouden edistäjänä? Sellaista kannattaisi kehittää, jotta yhteiskunta saisi ulosmitattua toiminnan hyödyt; kulutus- ja toimeentulomahdollisuuksien lisääntymisen, resurssitehokkuuden paranemisen, yhteisöllisyyden kasvun, resilienssin kasvun ja kansalaisten valtaistumisen markkinatoimijoina.

Verotukseen tulisi kiinnittää uudenlaista huomiota, sillä sen soveltaminen vaikuttaa kansalaisten aloitteellisuuteen keksiä ja omaksua uusia toimintamalleja. Verotusta tulisi lähestyä yhteisen varainkeruun lisäksi kansalaislähtöisiä talousmalleja ehdollistavana ja ohjaavana yhteiskuntapolitiikkana. Pelkälle tiedottamisellekin on tarvetta, sillä jopa aktiiviset jakamistalouden toimijat voivat olla epä tietoisia alan verotuskäytännöistä (ks. Nikkola, 2018).

Ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden edistämisen nimissä julkinen valta voisi ottaa aktiivisemmankin otteen. Julkisen vallan kannattaisi pohtia kaupungin vastuunkantoa ja kansalaisten toimintatarmoa yhdistävien ”hybridipalvelujen” kokeilua ja kehittämistä (ks. Billis, 2010). Vähintään kaupunkien palvelutiloja voitaisiin jakaa yhteiskäyttöisiksi paikallisten toimijoiden kanssa esimerkiksi lähiöiden tyhjenevissä ostoskeskuksissa (ks. Mäenpää, 2015). Ensimmäinen askel olisi kansalaislähtöisten toimintamallien tunnistaminen ja levittäminen. Toinen voisi olla toimintamuotojen skaalaaminen, koordinoiminen ja kehittäminen.

Valtiovalta eli käytännössä kunnat voisivat koordinoida esimerkiksi kaupunginosaliikkeiden, kierrätysryhmien ja vertaistuen someryhmiä luodakseen paikallisia palvelualueita tai -portaaleja. Paikallisia kierrätysryhmiä voisi verkottaa keskenään siten, että tavaran tarjoaminen ja etsiminen monesta ryhmästä yhtä aikaa tulisi mahdolliseksi ja tavaroita tuunaavat toimijat pääsisivät sitä kautta markkinoille. Heikoimpia väestöryhmiä voisi sosiaalitoimi ohjata jakamispalvelujen pariin. TE-keskukset voisivat kurssittaa työttömiä kokeilemaan mikroyritystoimintaa REKO-renkaissa, joita esimerkiksi maahanmuuttajien aloittelevat yritykset käyttävät jo markkinoille pääsyn kanavana.

Vertaishoivaa tarjoavien someryhmien perustaminen ja ylläpito voisi olla myös järjestöjen joukkoistavaa toimintaa. Julkisivallan tehtävä olisi yhdessä toimijoiden kanssa muodostaa pelisäännöt siitä, mitkä ovat vastuunjaot ja toiminnan rajat, sekä levittää vapaaehtoista hoivatyötä muillekin kuin sitä tyypillisesti tekeville vähän koulutetuille naisille (ks. Overgaard, Petrovski & Hermansen, 2018). Aikapankkitoimintaa tai Nappi Naapuri -yhteisöpalvelua voisi hyödyntää alustoina, joiden pohjalta kehittää toimiva ja vastuullinen vertaishoivajärjestelmä. Käytettyjen tavaroiden korjaus ja tuunaus voisi toimia Malmön STPLN:in (ruotsin stapeln = telakka) FabLabin tapaan tapahtumiseen, kokeiluineen ja pitkäjänteisine rahoituksineen. Entä miten kehittää ruokajonon jakamistalousversio?

Työ- ja elinkeinoministeriö voisi järjestää yhdessä rahoitusalan ruohonjuuritoimijoiden kanssa Slush-henkisen joukkorahoitustapahtuman. Erityinen näkymä avautuu siitä, että osallistuva budjetointi on muodostumassa osaksi suurten kaupunkien kehittämis- ja osallistamistointia. Siihen voisi yhdistää joukkorahoitusmekanismiin, jollaista hybriditai osallistuvan rahoituksen mallia kokeillaan Tampereella ja Tuusulassa osana Sitran Demokratiakokeilut 2020 -hanketta.

Kirjastot voisivat laajentua jakamistalouden tukikohdiksi ryhtymällä vertaisvaihdon toimipisteiksi. Ne voisivat koota paikalliset jakamistalouden alustat saavutettaviksi omien verkkosivujensa kautta, jolloin ne voisivat myös etusijaistaa yhteiskunnalle ja paikallisyhteisölle hyödyllisimpiä alustoja sosiaalisin ja ekologisin perustein. Kirjastolaitoksen valjastaminen jakamistalouteen olisi sikäläkin perusteltua, että kirjastolla on käytännössä monopoli kirjojen jakamiseen tekijänoikeussyistä.

Eurooppalaisen vertailevan tutkimuksen mukaan kansalaisten paikallisilla yhteisötoimilla on myönteistä vaikutusta kestävyyskänteeseen. Se kuitenkin edellyttää julkisivallalta ajattelutavan muutosta. Tarvitaan ennakoitavaa ohjausta, yksinkertaisempaa byrokratiaa, saavutettavampaa rahoitusta sekä sääntelyn harmonisointia ja sen toteuttamisen yhdenmukaistamista. (Celata & Sanna, 2019.) Ylhäältä alas tukeminen ei riitä vaan yhteisöt tulisi osata nähdä sekä radikaalien sosiaalisten innovaatioiden että käytännöllisten vaihtoehtojen esittäjinä (Celata & Coletti, 2019).

On myös ehdotettu, että valtiovallan tulisi edistää yhteistoiminnallisia työn ja tuotannon muotoja kapitalististen muotojen sijasta (Mason, 2016). Kumppanivaltion käsitteellä (partner state) on kuvattu julkisvaltaa, joka edesauttaa ja valtaistaa yhteisoman tyypistä, autonomista ja yhteistä hyvää hakevaa sosiaalista arvonluontia (Orsi, 2005). Kumppanivaltiota tarvitaan koordinoivaksi toimijaksi, koska yhteistävät yhteisöt rakentavat kukin omaa yhteisomaansa (Bauwens, 2012). Kumppanivaltion tehtävä on taata yhteisöjen toimiminen yhteisen hyvän eteen. Se huolehtisi eri väestöryhmien tasaveroista pääsystä yhteisöihin ja jakamispalvelujen piiriin.

Kumppanivaltio vahvistaisi kansalaisverkostojen nousua, tukisi sosiaalisten innovaatioiden syntyä ja tunnistaisi kansalaisyhteiskunnan keskeisen roolin yhteishyvän edistäjänä ennen kaikkea sosiaalisen tuen suhteen (Restakis, 2015). Kumppanivaltio toimisi välittäjänä optimoiden sääntelyn, markkinoiden ja kansalaisten yhteisomien välistä yhteiskunnallista työnjakoa. Kun valtion rooli tähän asti on ollut sovitella kompromissia markkinoiden ja poliittisten liikkeiden välillä, niin nyt kannattaisi alkaa hakea win-win-malleja kansalaisyhteiskunnan ja markkinoiden välille. (Bauwens & Kostakis, 2015.)

Kestääkö kansalaislähtöinen talous?

Voi kysyä, mikä lopulta on kansalaistoimijoiden rooli tulevaisuuden jakamistalouden kentällä niiden joutuessa kilpailemaan ylikansallisten alustayhtiöiden ja startup-firmojen kanssa. Koska kapitalismi kehittyi kasvun ja suurtuotannon etujen kautta, jakamistaloudenkin odotetaan usein keskittyvän suurliiketoiminnaksi. Tätä on tutkittu Saksassa autonjakopalvelujen osalta, mutta johtopäätös oli, että vertaispalvelujen arvioidaan menestyvän jopa yritysmuotoisia paremmin johtuen niiden halvemmista hinnoista (Münzel ym., 2017). Onpa jopa kapitalismin kuolemaa ja korvautumista yhteistoimintataloudella uumoiltu (Rifkin, 2014).

Jakamistalouteen sisältyvä ”aidon jakamistalouden” idea reilusta vaihdosta kumppanuuspohjalta on yksi sen ajureista, sillä jakamistaloudessa kuluttajat asennoituvat eettisesti vahvasti. Siksi kansalaislähtöinen toiminta tuskin kokonaan tulevaisuudessa katoaa, korkeintaan jollain aloilla marginalisoituu, toisaalla kenties kukoistaa. Jakamistalouden ”yksisarvisena” pidetyn Airbnb:n tulevaisuudestakaan ei voida olla varmoja, sillä sen majoittajissa on paljon tyytymättömyyttä yhtiön kontrolloiviin toimintatapoihin (Turunen, 2019). Koronakriisi on saanut osan majoittajista perustamaan omia tai yhteisiä varausjärjestelmiä (CNBC, 2020). Ehkä kansalaislähtöistä jakamistaloutta voi lähestyä myös digitalisaation luomana alustatalouden vahtikoirana, joka alkaa haukkua, jos yritystoiminta alkaa muistuttaa liikaa perinteistä kapitalismia jakamistalouden sijaan.

Taloustieteessä on keskusteltu paljon Daron Acemoglun ja James Robinsonin (2013) kirjasta *Miksi maat kaatuvat?*, jossa he määrittelevät inklusiiviset poliittiset ja taloudelliset instituutiot valtakuntien historiallisiksi menestystekijöiksi. Inklusiivisten instituutioiden vallitessa kaikki kansalaiset otetaan mukaan yhteiskunnan (taloudelliseen) toimintaan ja luodaan kannustimet omatoimisuuteen ja menestymiseen. Tähän tapaan on pohjoismainen hyvinvointivaltiomme rakennettu. Ekstraktiiviset instituutiot sen sijaan vievät kansalaisten työn tulokset harvoille hyötyjille ja tukahduttavat halun tehdä aloitteita ja toimia. Kansalaislähtöisen jakamistalouden tultua internetin ansiosta historiallisella tavalla mahdolliseksi, on syytä pohtia, miten instituutioitamme uudistetaan inklusoimaan nouseva toimeliaisuus, vaikka se kansantalouden kokonaisuudessa näyttelisi vielä pientä roolia.

Lähteet

- Acemoglu, D. & Robinson, J. A. (2013). Miksi maat kaatuvat. Helsinki: Terra Cognita.
- Bauwens, M. (2012). Blueprint for P2P Society: The Partner State & Ethical Economy. <https://www.shareable.net/blog/blueprint-for-p2p-society-the-partner-state-ethical-economy> (viitattu 25.5.2020).
- Bauwens, M. & Kostakis, V. (2015). Towards a new reconfiguration among the state, civil society and the market. Journal of Peer Production. <http://peerproduction.net/issues/issue-7-policies-for-the-commons/peer-reviewed-papers/towards-a-new-reconfiguration-among-the-state-civil-society-and-the-market/> (viitattu 25.5.2020).
- Bauwens, M., Kostakis V. & Pazaitis, A. (2019). Peer to Peer: The Commons Manifesto. Pp. 1–10. London: University of Westminster Press. London: University of Westminster Press.
- Belk, R. (2014). You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online. Journal of Business Research 67, 1595–1600.
- Billis, D. (toim.)(2010). Hybrid organizations and the third sector. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bollier, D. (2014). Think like a commoner: A short introduction to the life of the commons. Gabriola Island, BC: New Society Publishers.
- Botsman, R. & Rogers, R. (2010). What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption. New York: HarperBusiness.
- Celata, F. & Coletti, R. (2019). Enabling and disabling policy environments for community-led sustainability transitions. Regional Environmental Change.
- Celata, F. & Sanna, V. S. (2019). A multi-dimensional assessment of the environmental and socioeconomic performance of community-based sustainability initiatives in Europe. Regional Environmental Change.
- CNBC (2020). Airbnb struggles through its Covid-19 response. CNBC-videoutinen, julkaistu 6.5.2020. Haettu 8.8.2020 lähteestä: <https://www.cnb.com/video/2020/05/06/can-airbnb-survive-covid-19.html?&qsearchterm=airbnb>
- Harmaala, M., Toivola, T., Faehnle, M., Manninen, P., Mäenpää, P. & Nylund M. (2017). Jakamistalous. Helsinki: Alma Talent.

Von Hippel, E. (2005). *Democratizing innovation*. Cambridge: MIT Press.

Von Hippel, E. (2017). *Free innovation*. Cambridge: MIT Press.

Ilmonen, K. (1998). Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Ilmonen, Kai & Martti Siisiäinen: *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere.

Kaupan liitto (2018). Käytetyt tavarat vaihtavat omistajaa yhä enemmän verkossa. Haettu: <https://kauppa.fi/uutishuone/2018/02/02/kaytetyt-tavarat-vaihtavat-omistajaa-yha-enemman-verkossa/> (viitattu 25.5.2020).

Lindblom, A. & Mitronen, L. (2018) Digitalisoituminen mullistaa kaupan alaa. HS 6.8.2018.

Lindblom, T. & Mustonen P. (2016). Helsinkiläiset myönteisiä vertaiskaupalle. *Kvartti* 3/2016.

Mason, P. (2016): *Postcapitalism: a guide to our future*. Penguin Books.

Mauss, M. (1999). *Lahja: Vaihdamme muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Micheletti, M. (2003). *Political virtue and shopping: individuals, shopping and collective action*. Palgrave MacMillan, Basingstoke.

Münzel, K., Boon, W., Frenken, K. & Vaskelainen, T. (2017). Carsharing business models in Germany: characteristics, success and future prospects. *Information Systems and e-Business Management*. May 2018, Vol. 16, Issue 2, pp 271–291.

Mäenpää, P. (2015). Ostoskeskukset julkisina tiloina. Tutkimushankkeen verkkojulkaisu, 11 raporttia 2.6.2015. <http://blogs.helsinki.fi/lahioostarit/raportit/> (viitattu 25.5.2020).

Mäenpää, P. & Faehnle, M. (2017). *Talouden uudet muodot*. Teoksessa Harmaala, Minna, Tuija Toivola, Maija Faehnle, Petri Manninen, Pasi Mäenpää & Mats Nylund *Jakamistalous*. Helsinki: Alma Talent.

Mäenpää, P. & Faehnle M. (2021). *Neljäs sektori: kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa*. Tampere: Vastapaino. Tulossa.

Nikkola, M. (2018). *Tuloverolain soveltaminen jakamistalustoimintaan käytännössä*. Opinnäytetyö Tampereen ammattikorkeakoulussa.

Orsi, C. (2005). *The political economy of solidarity: Production*. Federico Caffè Centre Research Report 5, Roskilde University.

Overgaard, C., Petrovski E. & Hermansen J. (2018). Volunteer care workers: A case for challenging resource theories on volunteering, *Journal of Civil Society*, 14:2, 153–172.

Piff, P. & Moskowitz, J. (2017). Wealth, poverty, and happiness: Social class is differentially associated with positive emotions. *Emotion*. <http://www.apa.org/pubs/journals/releases/emo-emo0000387.pdf>

Restakis, J. (2015). "Public policy for a social knowledge economy". Commons Transition-verkköjulkaisu. <http://commonstransition.org/public-policy-for-a-social-knowledge-economy> (viitattu 13.5.2020).

Rifkin, J. (2014). *The zero marginal cost society: the internet of things, the collaborative commons, and the eclipse of capitalism*. Palgrave Macmillan, New York.

Saarijärvi, H., Joensuu, J., Rintamäki, T. & Yrjölä, M. (2018). One person's trash is another person's treasure. Profiling consumer-to-consumer e-commerce in Facebook. *International Journal of Retail & Distribution Management* Vol. 46 No. 11/12, 2018 pp. 1092–1107.

Tillaeus, J. (2018) Kaupunkilaiset päättivät laittaa ylimääräisen ruoan kiertoon – perustivat yhteisen jääkaapin, jota kaikki saavat täyttää ja tyhjentää. YLE uutinen, julkaistu 29.3.2018. Haettu 16.7.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-10135809>

TEM (2017). *Jakamistalous Suomessa 2016. Nykytila ja kasvunäkymät*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja TEM raportteja 9/2017.

Toivanen, T. & Venäläinen, J. (2015). *Yhteisvaurauden uusi aika*. Teoksessa Jakonen, Mikko & Tiina Silvasti: *Talouden uudet muodot*. Into, Helsinki.

Turunen, M. (2019). Arvostelut osana Airbnb-majoittajien työkäytäntöjä: kokemuksia digitaalisen maineenhallinnan ongelmista. Pro gradu -työ, Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.